

Grutto!

de reis van onze
nationale vogel

ruben smit | rob buiter

NOORDBOEK

© 2022, Ruben Smit & Rob Buiten | uitgeverij Noordboek

FOTOGRAFIE Ruurd Jelle van der Leij, Melchert Meijer zu
Schlochtern, Ruben Smit, Lars Soerink

BOEKVERZORGING Barbara Jonkers

OMSLAGBEELD Ruurd Jelle van der Leij

ISBN 978 90 5615 955 9

NUR 435

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, Postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland - info@noordboek.nl

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

www.rsp.nl

www.robbuiten.nl

VOORWOORD

We zijn met z'n allen jaloers op de grutto. Hij komt naar ons land als de zon aan kracht wint en gaat als een badgast weer weg wanneer de dagen beginnen te korten. De grutto is 'vrij', terwijl wij als klein burgervolk gebonden zijn aan de regels van huis en haard.

In *Aanvalsplan Grutto* geldt hij als het symbool van de biodiversiteit in de lage weilanden die ons land uniek maken. Die biodiversiteit staat onder zware druk, de teruggang in het aantal broedparen laat daar geen twijfel over bestaan. Te intensieve melkveehouderij, versnipperde terreinen, te laag waterpeil, te veel predatoren. We weten wat we eraan moeten doen om hun toekomst te waarborgen, het *Aanvalsplan* is nauwelijks omstreden. Natuur en landbouw moeten elkaar versterken: weidevogels kunnen niet zonder boeren. Dat vraagt een enorme inzet en een nog groter draagvlak. Dit prachtige boek kan daartoe bijdragen. Beelden - zeker deze - zeggen meer dan woorden.

Als onze kleinkinderen later met dit boek bij ons op schoot kruipen, moeten we kunnen zeggen: 'Opa was erbij toen we de grutto hebben gered.' Kijk en geniet, maar doe er ook wat aan. Ooit werd het Nederlands voetbalelftal Europees kampioen. Aangevuurd door een trompet op de tribune riepen we in alle huiskamers mee: 'Aanvulluhhh!!!' Nu roept de grutto zijn eigen naam. Het gaat om zijn vrijheid en daarmee ook om die van ons. Zodat we jaloers kunnen blijven.

Pieter Winsemius

Van moeras- naar weidevogel, en terug

Het publiek was nog *nét* niet unaniem. Maar dat er eigenlijk maar *één* vogel was die de Nationale Vogel kon worden, dat werd al snel duidelijk, toen het BNNVARA-radioprogramma Vroege Vogels samen met Vogelbescherming Nederland in 2015 een verkiezing uitschreef. De Verenigde Staten hadden al de Amerikaanse zeearend, Engeland de *robin* (het roodborstje) en de Nederlanders kozen massaal voor de vogel waarvan meer dan driekwart van alle exemplaren in *ónze* weilanden broedt: de grutto.

Vaak wordt grappend gezegd dat Onze-Lieve-Heer in zes dagen de wereld schiep, maar dat de Nederlanders eigenhandig Nederland hebben geschapen. Zonder dijken en opgehoogde duinen, zonder afgegraven en ontwaterde venen, zonder sloten en kanalen zou ons land er niet uitzien zoals het eruitziet. En zonder mensenhanden was Nederland ook niet het grutto-paradijs geworden dat het halverwege de vorige eeuw werd.

ESTLAND ALS VOORBEELD

Om te ervaren hoe de grutto leefde voordat wij Nederlanders 'het weiland' uitvonden, kun je een kijkje nemen in de Baltische staten. Van alle West-Europese grutto's broedt niet minder dan 85 procent in Nederland. De overige 15 procent zit in Duitsland, Polen, Oekraïne, Rusland en ook in Estland. Daar, aan de noordkant van de Golf van Riga, leven de grutto's in moerassen. Hebben ze in Nederland een uitgesproken hekel gekregen aan bomen omdat daar buizerds en andere rovers kunnen zitten die op hun kuikens loeren? In de moerassen van Estland staan geen hekken of paaltjes in uitgestrekt, open land. Daar is een den voor een grutto juist een geweldige uitkijkpost om het grut - en de rovers! - in de gaten te houden.

Op de internationale kaartjes met gruttoaantallen staan de stippen in Nederland hutjemutje op elkaar. De dichtheden lopen hier soms op tot meerdere paartjes per hectare. Heel anders is dat in de moerassen van Estland. Er zouden genoeg muggen en andere insecten moeten zijn voor de kuikens, en toch komen de dichtheden tussen de zompige stukken moeras daar maar zelden boven de een per hectare.

Het zijn aantallen die tot in de vroege middeleeuwen waarschijnlijk ook bij Nederland hoorden, al waren er toen natuurlijk geen onderzoekers, vogelbeschermers of tellers van Sovon Vogelonderzoek om die te documenteren. We kunnen alleen maar aannemen dat de grutto het in de middeleeuwen waarschijnlijk nooit tot 'Vogel der Lage Landen' zou hebben geschopt.

ONTGINNEN VOOR GRUTTO'S

Totdat we massaal het land gingen ontginnen. Rond de twaalfde eeuw begonnen de Nederlanders de woeste veengronden om te zetten in akkers. Bos werd gekapt en het moeras werd drooggelegd, ten behoeve van de landbouw. Toen het veen in reactie daarop begon te verdrogen en te krimpen, werd het gebied weer nat en minder geschikt voor akkerbouw. Voor weilanden was dat vocht evenwel geen probleem, dus als het veen niet werd afgegraven voor de turfwinning werd de veenweide het thuis voor de Nederlandse melkveehouderij. En voor de weidevogels als de grutto.

In de loop van de eeuwen groeide het aantal weidevogels vermoedelijk spectaculair. Waar de Nederlanders hun land geschikt maakten voor gras en daarmee voor koeien, schiepen ze ook een eldorado voor vogels die prima bleken te gedijen op wormen, zoals de kempfaan, de Kievit, de tureluur en de grutto. Het eerste moment dat vogels in ons land systematisch en serieus werden geteld, was waarschijnlijk meteen ook het moment dat de gruttopopulatie op zijn grootst was. Rond 1975 lag het aantal broedparen in ons land op niet minder dan 120.000! Van maart tot juli hoorde je bijna overal in laag-Nederland 'o-grut o-grut o-grut o-grut'! En omdat ieder nadeel zijn voordeel heeft, profiteerde de grutto in deze periode ook dankbaar van de lage dichtheden van rovers als vos of kiekendief. Vossen werden nog fanatiek bestreden, en kiekendieven - net als de andere roofvogels aan de top van de voedselketens - hadden veel last van het gif dat kwistig werd gespoten in de landbouw. Insecticiden als DDT hadden op kortlevende vogels